

A STALKERRŐL

Az egyetlen ágyban férfi, nő és gyermek. Vonat dübörög, és a civilizáció romjaiban, a nedves szegénység kacatjaiban alvó emberek mellett aprókat rázkódva odébbkúszik a pohár. A Stalker indító filmkockái.

A barnásfekete, mocskoszínű lakás Tarkovszkij látomása a jelenről. Pusztán csak szoba ez, vagy átvállalt bűnök, üres lelkek temetője a Stalker-körül - mindegy: a Stalker szobája. Ebből a látszólag végnapjait élő világból vezet állítólag ut a kerítésen át a Zónába, ahol - állítólag - egy idegen civilizáció ajándéka, vagy átka-képpen egy Szoba rejtőzik, és benne - állítólag - az ember legrejtettebb vágya teljeshül. Ugy mondják. Ki tudja. Biztos a szögesdrót, mely talán az egész várost körbeéri, biztos a reflektor, a gépfegyver az örök kezében, és biztos a börtönbüntetés, mely egyaránt sújtja a Stalkert, aki egyedül ismeri az utat a Szobáig, és a vezetetteket, akik kiürült üvegek, gyógyszeresfiolák, vagy éppen egy kötél alól jöttek el végső próbálkozásképpen erre az útolsó utra. Létezik tehát egy halálraitélt, megváltandó világ, keserű, elvágó lelkekkel, akik embertől vagy a Szobától várják ezt a megváltást /a képtotalis: Az Író és Professzor személytelen nevébe az egész emberi kultúra kudarca sűrűsödik/, és létezik egy ember, aki meghozhatja nekik, vagy elvezetheti őket a feloldozáshoz: a Stalker. A történés tehát bibliai szituációként is értelmezhető. Valóban a Stalker alakjában mintha a zsidókat Egyiptomból kivezető Mózes és az embereket, gyilkol~~ta~~ halálával megváltó Krisztus eszméje ötvöződné. Hiszen ki is ő? Birtokában van egy tudásnak, amit rajta kívül senki más nem ismer, kiválasztott, akit nem fogad be sem a Zóna, sem a vezetettek tömege. Megbélyegzett, akár a bibliai próféták nagyrésze. Különállóvá, idegenné teszi nem-evilági tudása, nyomorék gyermeke, és megjelöli rövidre nyirt hajában egy szőke folt. Nevetséges az élete miatt, valamifajta félelmet ébreszt az emberekben és gyűlöletes nekik a kiszolgáltatottságuk miatt. /Éppen, ezért az Író és a Professzor az át folyamán mindent megtesznek, hogy a Stalker privilégiumát- a vezetni tudást- tönkretegyék/. Kapott egy részigazságot, egy megnevezhetetlent, túlvilági képességet- de ez korántsem boldogító tudás. Tulajdonképpen beteg ember, akit a Zóna megfertőzött /el is hangzik a filmben/, a Zóna és a Szoba eszköze csupán. Két világ között bolyong, kinlódva a lélektelen város megvetésétől és a Zóna állandó csábításától, feje fölött az egyre súlyosbodó börtönbüntetés rémével. Egyetlen vagyona van, amikhez igazán ragaszkodik: a vezetés. Egyetlen ígérete van, amelyről maga sem tudja, nem büntetés-e: a gyermeke. A Zóna valamilyen módon megszerezte, kiválasztotta magának a Stalkert, aki vezetéstől vezetésig, börtöntől börtönig él, köztük legkegyetlenebb állapotával: a tétlenséggel. /Én mindenhol börtönben vagyok - mondja a filmben/. Ráadásul, akárcsak Mózes, a Stalker sem juthat be saját ígérete földjére, a Szobába - örökre

kitaszított marad, rá csak mint eszközre van szükség. Egyedül rajta a teher: megfelelnek-e azok az emberek, akiket elvisz a küszöb? Ha nem; a Zóna velük együtt őt is elpusztítja: aki elől halad, arra rábizzák magukat a többiek, a Stalker ezzel magára veszi bűneiket is. A vezető, felelősségénél fogva a legkönnyebben sebezhető a Zóna, valamint az Író és a Professzor részéről is. Szolga csak, szolgálja mindkettőt, és óriási tudásánál fogva a legjobban éppen ő fél: az alagutban jobban fél az előtte haladó Irónál is - retteg a hibától, hogy esetleg többet nem teheti be a lábát a Zónába. Az Író-Professzor-világ és a Zóna között a Stalker rangsorolni kénytelen: nála a Zóna az éltető elem.

A Zónát többféleképpen gondolhatjuk el. Mindenképpen olyan közeg, ahol a Stalker, és a vezetettek, az emberi gondolkodás egész fejlődéstörténetét játszik újra. Az ész /Író, Professzor/ saját köreiből külön-külön kimerülve, vakon lépked a hit után /Stalker/ közben ugyanis- mindegy- cinizmussal gyalázzák egymást, a két tudományág örök vitáját befejezetlenül hagyva és ezalatt valami nagy félelmet rejtő, kamaszos bátorsággal kinevetik a Stalker szertartásait. Pedig ebben a világban, ahol mindhárman csak jövevények, ahol furcsa, intő hangok szólalnak meg, ismeretlen eredetű mozgások indulnak el, ahol a körbe vezető út mellett egyszer csak átrendeződik a környezet, amely jótékonyan fedi el moháival a civilizáció minden termékét az injekcióstütőtől a pisztolyig, ahol elpusztulni és újjászületni egyaránt lehet- itt, a Zónában a Stalker előredobált szalagjai nem játékszerek. Mintha a támasztékából vesztett elme keresne ezzel maga előtt még egy világos foltot, amelyet még lát, és ahová pusztulás nélkül léphet. A kinti és a benti magatartás mozgatója valójában a Szoba, minden tett filmbeli középpontja: a remény. Ebben az eleve elrendeléssel találja magát szemközt a bentlévő: maga sem tudhatja ki is ő valójában, mi az a vágy, mely mint az ő igazi lényege megvalósul?/ Ezért köti fel magát az a vezető, aki meggazdagodott, miután kilépett a Szobából- maga sem tudta, hogy ez volt minden gondolata mélyén/. Talán kegyetlen dolog ez. Mégis az egyetlen, ami visszatartja a munkájában tehetetlen Tudóst, hogy felrobantsa a Szobát.

Ez az, ami rádöbbsenti őket, hogy nem a Szoba képessége és bizonytalan jutalma volt igazi céljuk, hanem mindenben kételkedő, hitetlen agyuk megnyugtatása egy bizonyosság által. Az Író és a Professzor legnyugodtabb pillanataikat a Szoba előterében élik át: tudják, hogy nem lehet elpusztítani a Szobát, és hogy nem fogják átlépni a küszöböt. Nem a vágy beteljesítés a lényeg, hanem a hit- a remény- a beteljesíthetőségben. Ez ad értelmet a Stalker vezetésének is: hithez juttatja az embereket, hívővé teszi a hitetleneket, és ezzel a hittel kerül ő minden utazásakor megtartó kapcsolatba. Mikor a fekete-fehér városból a zöld-tavaszi Zónába érnek, egy rövid időre magára hagyja két társát. Előre megy és akár egy ópiumszívó, aki érzi maga fölött ópium Istene hatalmát, elfekszik a fűben, és amint Mózes elvonult a Sinai-hegyre a kinyilatkoztatás végett, ő is bizonyossággal telve tér vissza és tanítani próbálja a Zóna törvényére a két kívülállót.

Mindez azonban csak egyéni és pillanatnyi haladék az emberek számára. A két ember ugyanúgy tér vissza, ahogyan elindultak- élve, mind-össze némi bizonyosságot szereztek a korábbi semmi helyére. "Nem tudnak ezek szeretni" - mondja róluk lázában a Stalker mikor hazaér. Az ő kudarcában látszik leginkább a "keresztény etikai" múlt mai álom-volta, az egymásban élő szubjektumok lehetetlensége. A Zóna világa éppen ezért idegen tökéletesen a bekerített várostól: mind-az, amivel a Szobába felvértezett léphetne az ember, teljesen hiányzik e korból. Egyetlen szó van a film végén mely a másik világ behatolását jelzi e csöda nélküli jelenbe: A Stalker nyomorék lányai: "A stalkerek gyerekei mind megbélyegzettek"-hangzik el a filmben. Mégis csak ő az aki színes, akár a Zóna és pillantásával képes le-taszítani az asztalról a poharat. A film kezdetén a vonat zaja, robogása mozdította pohár most a szellem erejére, egy új ember te-kintetére mozdul el. A Stalker nem léphet a Szobába- a leszármazottja, a lánya az, akiben a Zóna megjutalmazza őt és továbbfolytatja ön-magát. Gyerek még, nyomorék, életében is örök különállásra ítelt, olyan aki egyedül méltó rá, hogy új szellemiség hordozója legyen -Büntelen ember.

G.G.

IM - BREVIÁRIUM

Válogatott idézetek az Ifjúsági Magazin 1982, 83, 84 és 85-ös számaiból, valamint a Zsarumagazin c. 1984-es különszából

1. Petőfi

1. 1. "A teljes bizonyosság"

Ez a Petőfi vers /Egy gondolat bánt engemet/ körülbelül egy évvel azelőtt született, hogy Marx és Engels megfogalmazták a Kommunista Kiáltványt. Csupán egy bizonyíték a sok közül - hiszen a költő egész életműve, élete-halála a teljes bizonyosság - arra hogy a mesze kora fölé magasodó ifju zseni a kommunista eszmék első magyar hirdetőinek egyike.

1982/10/6

1. 2. Milyen kár...

Ha Petőfi túlélte volna Segesvárt, /.../ a világtörténelem is az első kommunisták között tarthatná számon. Mindezt /.../ hozzá és elveihez legközelebb álló krcrtársainak /.../ példája igazolja.

1982/10/6